

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Logica s. ars cogitandi - Ettenheim-Münste 101 - Philosophia eclecticica

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

[Caput] quintus

[urn:nbn:de:bsz:31-110938](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-110938)

sed apparenter veris, et errorem pariens: ^{187.}
qui demonstrationem mentiatur, Ba-
ralogismus nominari solet: quamquam
omnis falsa ratioinatio, quaecumque sit,
sive Sylogismus, sive Sorites, p. h. De-
monstrationis specie quempiam deludat,
Buralogismus appelletur.

S. Quintus.

De Reductione Sylogismorum
imperfectorum ad perfectos. ^{182. 3}

Regula, quae vulgò traduntur in
Scholis de reductione Sylogismorum imper-
fectorum ad perfectos, solum simplicibus Syl-
logismis applicari solent, non aliis. Unde
vel prius efficiendum, ut complexi et com-
positi Sylogismi in simplices transfor-
mentur; vel alia ratione ac methodo eos
expendere necesse est.

Ex quatuor autem Sylogismorum
simplicium figuris, sola prima, si stric-
tè loquamur, naturalem terminorum ser-
vat ordinem; reliqua nonnihil ab eo de-
flectunt: ideoque si earum modi mi-
nus evidenter concludere aliquando vi-
deantur, eos Logici ad primam figuram Mo-
dos suarum regularum ope reducunt,
ut judicare possint, an bene vel male
concludant.

Quocirca hujusmodi Reductio defi-
niri potest, Sylogismi minus perfecti
in perfectiorem evidentiae causâ trans-
formatio. Eaque dupliis generis est,
scilicet Directa, quam etiam Ostensi-
vam vocant; et Indirecta, quae dicitur
Reductio ad incommodum, seu ad impos-
sibile.

Reductio directa sive Ostensiva est ea, quâ Syllogismus imperfectus ad perfectum revocatur per transpositionem aut conversionem alicujus vel aliquarum ex ipsius propositionibus. Quâ in re advertendum est 1° Modos, qui incipiunt à litterâ B, ut Bamalipton, revocari debere ad Barbara: Qui incipiunt à litterâ C, ut Cesare, ad Celarent: Qui à litterâ D ut Darapti ad Darii. Denique qui ab F, ut Festino ad Ferio, reduci oportere.

Secundò, observanda sunt quatuor litteræ S, B, M, C, quotiescumque occurrunt in fine Syllabarum cujuscunque artificiosi vocabuli: nam S significat propositionem simpliciter esse convertendam; B, per accidens; M, eam mutantem, seu transponendam; Denique C denotat Modum, in quo est, carere Reductione directa, sed tantum ad impossibile esse reducendam; ut sunt Baroco, et Bocardo: idque sequenti Distichò exprimitur.

S, vult simpliciter verti; B, verò per accid.
M, vult transponi; C, per impossibile duci.

Proponatur igitur Syllogismus in Cesare.

Ces. Nulum extensum est Spiritus:

Pa. Omnis Angelus est Spiritus:

Re. Ergò nullus Angelus est extensus.

1° Modus iste incipit à litterâ C; quare ad Celarent est revocandus. 2°

In fine primæ Syllabæ Ces, occurrit littera S, quæ ostendit Majorem esse simpliciter

iter convertendam, ut Sylogismus,
qui est in Cesare fiat in Clarent hoc modo:

C... Nudus Spiritus est extensus;

La... Omnis Angelus est Spiritus;

Reut. Ergo nudus Angelus est extensus.

Similiter Sylogismus in Festino,

ut

Fe... Nudum peccatum est licitum;

Fi... Aliqua oblectatio est licita;

No... Ergo aliqua oblectatio non est peccatum.

Revocabitur ad Ferio conversâ

Simpliciter Major propositione, quoniam
occurrit S in fine primo Syllaba
vocabuli Festino.

Fe... Nudum licitum est peccatum;

Fi... Aliqua oblectatio est licita;

O... Ergo aliqua oblectatio non est peccatum.

Sit tertius Sylogismus in Darapti;

is revocandus erit ad Darii, convertendo
per accidens Minorem illius propositio-
nem, quia littera B occurrit in fine se-
cunda Syllaba vocabuli Darapti.

Dar... Omnis Angelus est Spiritus;

Ap... Omnis Angelus est creatura;

Fi... Ergo aliqua creatura est Spiritus.

Da... Omnis Angelus est Spiritus;

Ri... Aliqua creatura est Angelus;

F... Ergo aliqua creatura est Spiritus.

Denique sit Sylogismus in Ba-
malip; reducetur ad Barbara: Sed Ma-
ior illius propositio in locum Minoris
erit transponenda, propter consonan-
tem M, quae occurrit in fine primo
Syllaba Bam; et Conclusio per accidens
erit convertenda propter litteram B
quae occurrit in fine ultima Syllaba Lip.

190. Bam... Omnis virtus est bona qualitas:
A..... Omnis bona qualitas est optanda:
lip..... Ergo aliquod optandum est virtus.
Bar.... Omnis bona qualitas est optanda:
Ba..... Omnis virtus est bona qualitas:
Ra..... Ergo Omnis virtus est optanda.

Simili ratione reduci possunt ceteri Modi imperfecti ad perfectos, exceptis tantum duobus, scilicet Baroco et Bocardo, qui ad inconmodum duntaxat, seu impossibile reduuntur.

1° enim Baroco directe reduci non potest ad primam figuram: Si enim Majorem illius convertas per accidens, ut tantum converti potest, utraque illius Premissa erit particularis, contra regulam quintam generalem Sylogismorum: Si vero eam transposueris, tum Major erit particularis, contra secundam regulam primae figurae.

2° Bocardo quoque directe reduci non potest ad primam figuram: enimvero vel ipsius Minor convertetur per accidens, ut solummodo converti potest, et tunc duo illius Premissa erunt particulares, contra quintam regulam generalem: vel si transpositione utaris, Minor erit negans, contra primam regulam primae figurae.

Superest ergo, ut ambo isti modi ad impossibile reducantur, id est, ut adversarius vel legitimam esse fateatur eorum conclusionem admittis Premissis, vel concedat, aliquid simul esse et non esse contra principium illud omnibus no-

tum, impossibile est idem simul esse et 191.
non esse.

Ut autem ea Reductio peragatur,
cuiusmodi est propositio contradicens
Conclusioni, quam Adversarius, admittis
Præmissis, negavit: hanc contradicentem
propositionem concedere tenebitur Ad-
versarius, alioqui duo contraria simul
falsa esse fateri cogeretur, quod absur-
dum est. Deinde ista propositio con-
tradicens debet fieri Minor Servatâ eâ-
dem Majore in Baroco; Sed debet fieri
Major in Bocardo servatâ eâdem Mi-
nore, ut conficiatur Sylogismus in
Barbara juxta hos versus:

Servat Majorem, mutatque Baroco Minorem;
Majorem mutat, retinetque Bocardo Minorem.

Id exemplis est illustrandum.

Bar... Omnis virtus est prudens:
Oc... Aliquis zelus non est prudens:
O... Ergo aliquis zelus non est virtus.

Si quis, admittis Præmissis, Conclu-
sionem neget, sumenda est hujus Con-
clusionis contradictoria, nempe Omnis
zelus est virtus, quæ fiet Minor Sylo-
gismi in Barbara, retentâ eâdem
Majore Superioris Sylogismi in Baro-
co, sic:

Bar... Omnis virtus est prudens:
Ba... Omnis zelus est virtus:
Ba... Ergo omnis zelus est prudens.

Hanc posteriorem Conclusionem
negare non potest Adversarius, Præmissis
semel admittis: et tamen in priori Syl-
logismo concesserat, aliquem zelum
non esse prudentem: quare vel duo
contradictoria tenetur admittere con-
trâ principium illud, impossibile est

192. vel negata conclusioni acquiescere.

Sit jam Syllogismus in Bocardo.

Boc... Quaedam ira non est peccatum:

Pr... Omnis ira est affectus animi:

Do... Ergo aliquis affectus animi non est peccatum.

Si quis, admissis Præmissis, neget conclusionem, sumenda erit contradictoria hujus Conclusionis, nempe, Omnis affectus animi est peccatum, eaque fieri debet Major, retenta eadem Minore: tumque deducetur Conclusio in Modo Barbara, que contradicit Majori concessæ, hoc modo:

Bar... Omnis affectus animi est peccatum:

Ba... Omnis ira est affectus animi:

Ra... Ergo omnis ira est peccatum.

Non soli porro Modi Baroco, et Bocardo, sed reliqui etiam omnes Secunda, tertia, et quarta figura Modi ad primam figuram per impossibile reduci possunt: Verum ubi Directa adest reducendi ratio, ad Indirectam non est confugiendum, præsertim si multas ambages involvat, vixque ad usum reduci possit: quare nulla nos movet ratio, ut de hujusmodi Indirecta Reductione pluribus verbis agamus: imò utraque tam Directa, quam Indirecta Reductio in praxi est operosissima, solisque simplicibus Syllogismis, non complexis aut compositis, convenit, ut jam diximus.

183. 4 Itaque, ut facilius et tutius de quolibet Syllogismo, tam simplici quam composito, imò de quâlibet Ra-

triorinationis specie iudicium ferre, et, 193.
quid valeat, expendere possumus, iuvat hic
statuere principium aliquod universale;
cujus ope, sine ulla speciali ad Figuras,
Modos, et Reductiones Syllogismorum
attentione, facile iudicare valeamus
de quolibet Syllogismo, bene an male con-
cludat. En ergo illud.

Omnis conclusio cuiuscumque Syllo-
gismi debet secundum totam suam ex-
tensionem contineri in una Premisa-
rum, idque per alteram iudicari et
probari.

Ad hoc principium omnes, quas
hactenus late deduximus, Syllogismorum
regulae profecto referuntur; ut pote
quarum utilitas in eo duntaxat posita
est, ut nempe ostendant, Conclusio-
nem cuiuscumque Syllogismi in una
Premissarum contineri, idque ab alte-
ra iudicari et probari; adeoque illum
tunc vitiosum esse, cum hoc non pres-
tantur, ut è contra verum, cum hoc
efficiuntur.

Enimvero, si serio has Syllogismo-
rum regulas expendere velimus, profecto
deprehendemus, idas omnes ad has duas
principales, tanquam ad sua fundamen-
ta, reduci: scilicet, ut nubes terminus
generalis sumatur in Conclusionem,
quam sumptus fuerit in Premissis.
Item, ut Medius terminus saltem se-
mel universaliter seu distributive sum-
tur. At liquido constat, ambas has
regulas in nostro generali principio uni-
cè fundatas esse: cum enim, quantum

194. ad primam, generale principium nostrum
statuat, Conclusionem contineri debere
in Premissa, id falsum evaderet, si idem
terminus in Premissa minorem haberet
extensionem quam in Conclusionem; nam
minus universale non continet univer-
salius. e.g. Aliquis homo non continet
omnem hominem.

Similiter altera regula, quae dicit,
Medium terminum debere saltem semel
sumi universaliter, à nostro generali
principio, Premissa debent continere
Conclusionem, pendet. Sit e.g. sequens
Syllogismus:

Aliquis Sanctus est pauper:

Omnis Sanctus est Amicus Dei:

Ergo aliquis amicus Dei est pauper.

Patet hanc Conclusionem, Aliquis ami-
cus Dei est pauper, contineri in illa propo-
sitione, Aliquis Sanctus est pauper, idque
inducari et probari per alteram, quae dicitur,
Omnis Sanctus est amicus Dei. Quia Sanctus
in hac propositione, quae est Minor in abato
Syllogismo, cujus est Medium terminus; su-
mitur universaliter atque secundum
totam suam extensionem, in cujus provin-
de idea continetur Amicus Dei, ac recte
dicitur, quod omnis Sanctus sit Amicus
Dei. Ex quo etiam facile intelligitur, quod
si illius Conclusio haec Aliquis amicus Dei
est pauper in Majori propositione hac
Aliquis Sanctus est pauper contineatur
quavis in ea Medium terminus, nempe
Sanctus particulariter sumatur, quia per
dictam propositionem universalem, Omnis
Sanctus est Amicus Dei in eo idea Amici
Dei comprehenditur.

Ad clariorem universalem hujus prim¹⁹⁵.
cipii intelligentiam, notandum; quod, cum
aliqua propositio, cujus veritas nondum est
evidens, probanda suscipitur, tota pro-
bandi ratio in eo consistat, ut habeat alia
propositio magis nota inveniatur et profe-
ratur, quae idam, quae probanda suscipi-
tur, contineat, adeoque stabiliat et con-
firmet. In hoc enim Ratiocinationis
seu Argumentationis ratio potissimum
consistit, ut sit manifestatio ignoti per
notius. Talis autem magis nota propo-
sitis nuncupatur continens, eo quod, pro-
ut jam dictum, propositionem probandam
contingere debeat; si enim eam non conti-
neret, tunc neque per eam probari posset,
prout evenit in Syllogismis vitiosis. At
verò, quia idam in eadem propositis verbis
continere non potest; si enim identica
et negatoria esset, nec proinde propo-
sitionem probandam clariorem vel certio-
rem, quam antea fuisset, reddere va-
leret; hinc necesse est, ut tertia alia
propositio adjungatur, quae ostendat,
propositionem probandam re verà in
idam, quae continens dicitur, comprehendi;
haecque tertia propositio Applicata seu
Judicativa nuncupatur; quia aliis dua-
bus applicatur, atque indicat, quae
propositionem probandam re
verà in Continente includi.

+ In Syllogismis affirmantibus perin-
dè est, quanam Præmissarum Continens,
quanam Applicata, seu Judicativa di-
catur; cum utraque aliquo modo Conclu-
sionem seu propositionem probandam
contineat, mutroque ostendat, illam

196. in alterâ contineri: quamvis plerumque Major pro Continente, Minor vero pro Applicata seu Judicativa Sumatur. v.g. Dubito, an homo impius sit miser; sicque arguuntur:

Quicumque servit cupiditatibus, est miser;

Sed impius servit cupiditatibus;

Ergo impius est miser.

In hoc Syllogismo qualibet Præmissarum potest dici continere Conclusionem, idque altera ostendere et probare. Nam conclusio continetur in Majore, quia serviens cupiditatibus in se continet impium, id est, impius in illius extensione comprehenditur, estque unum ex ipsius inferioribus, prout à Minore ostenditur. Hæc conclusio etiamnum continetur in Minore, quia serviens cupiditatibus in sua idea comprehendit ideam Miseri, ut patet ex Majore.

Quod Syllogismos negantes spectat, Præmissa negans est semper propositio Continens, et affirmans est Applicata, seu Judicativa: quia, cum conclusio sit negans, æquius est, ut in Præmissa negante contineri dicatur, quam in affirmante: sive illa Major sit, sive Minor. Sic e.g. si probare velim, Nulum avarum esse beatum, hunc conficio Syllogismum:

Omnis beatus cupiditatibus caret;

Nulus avarus cupiditatibus caret;

Ergo nulus avarus est beatus.

Magis naturale videtur, si dicatur, quod Minor, que negativa est, Conclusionem contineat, idque per Majorem, que

affirmativa est, indicetur ac probetur: 197.
nam haec Minor, Nudus avarus cupiditatibus
careret, eo ipso quod negat, avarum aliquem
cupiditatibus carere, simul negat, ipsum
esse beatum: Major vero ostendit, bea-
tum cupiditatibus quibusvis omni-
no carere.

In memoria sublevamen praes-
tat quaedam adhuc hujus universalis prin-
cipii seu regulae atterere exempla.

Exemplum; numm

Dubito, an hic Syllogismus concludat,
Officium Christiani est, eos non laudare
qui peccant:

Sed qui duello certant, peccant:
Ergo officium Christiani est, eos non lau-
dare, qui duello certant.

Operosum non est statim deprehen-
dere, Conclusionem hujus Syllogismi in
una Premissarum contineri, atque in
ab altera indicari et probari; Major enim
nihil differt ab ipsa Conclusionem, nisi, quod
Major habeat eos, qui peccant Conclusio
autem eos, qui duello certant: Sed propo-
sitis illa, quae habet eos, qui peccant,
alteram in se continet, in qua dicitur,
qui duello certant, dummodo peccare
in se contineat duello certare. Ceterum
ex sensu manifestum est, quod termi-
nus iste, qui peccant sumatur univer-
saliter, atque de omnibus iis intelligatur,
qui quocumque modo peccant: Sicque
Minor, qui duello certant peccant; cum
ostendat, duello certare contineri sub ter-
mino peccare, eadem ratione ostendit, quod
prima propositio seu Major Conclusionem

198 in se contineat.

Exemplum 2um.

Christianismus non obligat famulos ad obediendum Dominis suis, in iis, quae sunt contra legem Divinam;

Sed Sollicitatio mulierum est contra legem Divinam;

Ergo Christianismus non obligat famulos ad obediendum Dominis in Sollicitatione mulierum.

Major in hoc Syllogismo continet Conclusionem, idque Minor ostendit, Sollicitationem mulierum adnumerans iis, quae sunt contra legem Divinam: imò Major quia est exclusiva, huic propositioni aequipollet: Lex Divina non obligat famulos ad obediendum Dominis in illis rebus, quae sunt contra legem Divinam.

Duo vitiosorum Syllogismorum exempla etiam adiungimus.

Exemplum 1um.

Lex Divina praecipit, ut Seculari Magistratui obediamus;

Atqui Episcopi non sunt Magistratus Seculares;

Ergo Lex Divina non praecipit, ut Episcopi obediamus.

Respicuum est, ex nostro principio, hunc Syllogismum male concludere: nam neutra Praemissarum conclusionem continet: Major eam non continet, quia ex eo quod Lex Divina aliquid iubeat, non sequitur, quod aliud quidpiam non etiam iubeat: Minor quidem ostendit Episcopos non comprehendi sub Magistratu Seculari, atque etiam praecipit honorandi Magistratum Secularem non comprehendere Episcopos. Sed Major non affirmat, Deum alia praecipta non dedisse praeter istud, quod tamen affir-

mare Deberet, ut Minor ostenderet in Ma¹⁹⁹.
jore contineri Conclusionem, prout in pri-
ori Syllogismo demonstratum est.

Exemplum 2um

Qui dicit te esse animal, dicit verum:

Sed qui dicit te esse anserem, dicit te esse
animal:

Ergo qui dicit te esse anserem, dicit verum.

Verba Praemissarum in hoc Syllogis-
mo continet Conclusionem: non Major,
si enim eam contineret, necesse foret ut
in ea animal in se comprehenderet an-
serem; sed, cum sumatur particulariter
est enim predicatum hujus propositio-
nis affirmativa invidentis, tu es animal,
proinde anserem continere non potest,
nisi secundum comprehensionem; hinc,
ut quid probaret, animal Deberet sumi
in Minore universaliter, ita ut anser
diceretur de omni animali, quod tamen
nec fit nec fieri potest, cum ibi animal
etiam particulariter sumatur, ut potest
quod, sicut et in Majore, est predicatum
hujus propositionis invidentis affirmati-
va, tu es animal.

§. 8us

184.

De inventione Medii seu de
locis Dialecticis.

Quaestiones proponere cuilibet
est facile, at propositas argumentis pro-
bare saepe difficilius. Hinc Locos quos-
dam communes excogitarunt Dialectici
quos non solum Dialectici, sed etiam Arti-
stae utilissimos judicarunt Rhetores.
Hos Locos Argumentorum Sedes appellant
quoniam ex iis Argumenta, sive, ut loquun-
tur, Media Desumunt Dialectici, et Rhe-
tores ad probandas Quaestiones suas.